

KS. Ryszard K a m i ń s k i. *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*. Lublin 1992 ss. 140. RW KUL

Intensywne przemiany dokonujące się od dziesięcioleci we współczesnym świecie, przybierające obecnie cechy zamieszania zwiastującego okres głębokiej destabilizacji dotychczasowych struktur społecznych i gospodarczych stanowią poważne wyzwania dla Kościoła. Kościół, który jest sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia ludzi z Bogiem i ze sobą wzajemnie (KKI), jest przez samą swoją istotę bycia znakiem dla tego świata, od tych przemian zależny. Znak jest znakiem tylko wówczas, gdy dla przedmiotu swojego przeznaczenia coś oznacza. Kościół musi być czytelny dla świata spowitego zamieszczeniem z powodu łamiących się struktur, odrzucanych wartości, szeroko rozpowszechnionej manipulacji. Sytuacja zamieszania charakteryzuje się tym, że wciąga w nurt swoich strumieni i na służbę sobie wszystko, co niewystarczająco kontrastuje z panującym chaosem wartości, posługiwania się kłamstwem, upodleniem człowieka i wyzwaniem społecznej nienawiści.

O ile Kościół w wielu miejscach swoich struktur i egzystencji zbyt odległy od ewangelicznego radykalizmu mógł jeszcze pełnić swoje funkcje w sytuacji społeczno-ekonomicznej stabilizacji, o tyle w sytuacji destabilizacji owa przeciętność spostrzegana jest jako uwikłanie w sprawy świata, nie jako znak kierujący jednostki i społeczności do wyjścia z tego zamieszania, lecz jako strona dbająca o własne interesy i ich przede wszystkim broniąca.

Bycie znakiem zjednoczenia z Bogiem i ludzi ze sobą wymaga bacznej i systematycznej obserwacji tego, co się dzieje w świecie. Niejednokrotnie działania w ramach pełnionej funkcji muszą być dokładnie przeciwne, jak praca i strajk, w zależności od tego, co struktury zorganizowania robią z tym, co w pracy jest wytwarzane. Bezpowrotnie minęły czasy, w których decyzje pastoralne w Kościele były podejmowane na podstawie wyczucia duszpasterza – prezbitera czy biskupa, o czym świadczy wiele chybionych wypowiedzi i pociągnięć duszpasterskich w Kościele polskim ostatnich lat.

Właśnie w takiej sytuacji ukazuje się książka ks. Ryszarda Kamińskiego pt. *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*, która przez sam fakt ukazania się takiego tytułu

zwraca uwagę na konieczność odnoszenia się w duszpasterstwie do naukowej refleksji nad możliwościami i sposobem wypełniania przez Kościół jego posłannictwa bycia znakiem i narzędziem zjednoczenia ludzi z Bogiem i między sobą we współczesnym świecie, w tym wypadku tej jego części, którą jest Polska.

Jak złożona i kręta niejednokrotnie była droga refleksji pastoralnej, Autor ukazuje w I rozdziale książki, zatytułowanym *Historyczny rozwój teologii pastoralnej*. Został tu przedstawiony krótki rozwój myśli pastoralnej przed usamodzielnieniem się teologii pastoralnej oraz po jej wprowadzeniu na uniwersytety monarchii austro-węgierskiej w 1777 r. Jest przedstawiona jej antropocentryczna orientacja, nurt biblijno-teologiczny, koncepcja A. Grafa i jej zarzucenie w okresie klerykalistycznym teologii pastoralnej.

Rozdział poświęcony historii rozwoju teologii pastoralnej zamykają dwie znaczące koncepcje okresu poprzedzającego Sobór Watykański II. Są to: koncepcja F. X. Arnolda oraz koncepcja K. Delahaye'a.

Niemal kontynuacją „historycznego” I rozdziału jest rozdział II, zatytułowany *Ujęcia teologii pastoralnej w okresie posoborowym*. W tej części pracy Autor przedstawia cztery ujęcia teologii pastoralnej. Są to: ujęcie eklezjologiczne, prakseologiczne, antropocentryczne oraz społeczno-polityczne. Ujęcie eklezjologiczne teologii pastoralnej obejmuje wkład autorów *Handbuch der Pastoraltheologie* oraz propozycje, jak to Autor z niemal wrodzoną sobie dokładnością i delikatnością ujmuje, Biemera i Sillera, następnie Schustera, Goldbrunera, Floristana i Userosa, a także Liege'a. Przegląd eklezjologicznych ujęć teologii pastoralnej kończy koncepcja F. Klostermana. W ujęciu prakseologicznym omówione zostały: propozycja Hiltnera i Zerfassa, propozycja Levebra oraz ujmowanie teologii praktycznej jako teorii kościelnej działalności. W ujęciu antropocentrycznym teologii pastoralnej przedstawiono refleksję pastoralną jako interpretację doświadczenia oraz blisko z tym powiązane odniesienie teologii pastoralnej do poradnictwa psychologicznego.

Tak znaczna ilość ujęć teologii pastoralnej i wielość aspektów w podejściu do niej zdaje się na pierwszy rzut oka przeczyć sugerowanej wyżej możliwości korzystania właściwie z teologii pastoralnej przez Kościół, który we współczesnym świecie ma być znakiem i narzędziem zjednoczenia ludzi z Bogiem i pomiędzy sobą. W rzeczywistości jednak ta wielorakość ujęć jest odbiciem w znacznej mierze złożoności i zróżnicowań rzeczywistości, w której Kościół pełni swoje posłannictwo. Właśnie ten przegląd wielorakich ujęć teologii pastoralnej pozwala się zorientować, w którym kierunku pójść, dokonując oczywiście odpowiedniego wyboru. Wybór ten niekoniecznie musi być wyborem określonej koncepcji, ale może być wyborem tych aspektów dotychczasowych podejść do teologii pastoralnej, które w zestawieniu przesłanki mniejszej (opis rzeczywistości, w której Kościół pełni swoją misję bycia znakiem i narzędziem jedności) z przesłanką większą (jego aktualną świadomością teologiczną) pozwoli wyprowadzić optymalne wnioski dla wypełnienia tego posłannictwa. Z tej

perspektywy patrząc, należy stwierdzić, iż przegląd różnorodnych podejść do teologii pastoralnej, podany w książce ks. Kamińskiego w sposób zwięzły i przejrzysty, wydaje się bardzo cenny. Jest swego rodzaju przewodnikiem odsyłającym, w wypadku głębszego zainteresowania którymkolwiek z nich, do źródeł.

Ten przegląd zainspirował samego Autora do takiej a nie innej konstrukcji rozdziału III swojej książki, który został zatytułowany *Koncepcja teologii pastoralnej*. Ks. Kamiński tak o tym pisze: „Przedstawienie historycznego rozwoju teologii pastoralnej, w tym także w okresie posoborowym, jest pomocne w opracowaniu odnawianej koncepcji teologii pastoralnej. Studium nad koncepcją tej dyscypliny to przede wszystkim refleksja nad elementami ją charakteryzującymi. Należy do nich przedmiot, podmiot, cel i metoda teologii pastoralnej. Z zagadnieniami tymi pozostaje w związku kwestia nauk pomocniczych teologii pastoralnej” (s. 83).

Jako przedmiot teologii pastoralnej Autor wskazuje życie i działalność Kościoła jako wspólnoty ludu Bożego (s. 86). Przedstawiając podmiot działalności kościelnej, Autor idzie za K. Rahnerem, wskazując na lud Boży w jego integralności jako podmiot kościelnego działania, podnosi zróżnicowanie pełnionych funkcji przez poszczególne stany ludu Bożego (s. 88-91). Kościół – lud Boży wypełnia swoje posłannictwo w ramach potrójnego urzędu przepowiadania słowa, kapłańskiego i pasterskiego (s. 97).

Jeśli chodzi o cel teologii pastoralnej, *Wprowadzenie do teologii pastoralnej* nie opowiada się jednoznacznie za którąkolwiek opcją. Odnosi się wrażenie sympatyzowania z wielostronnym i możliwie szerokim ujęciem celu teologii pastoralnej. Są przytoczone trzy aspekty jego ujęcia: eklezjologiczne, w którym chodzi o naukowe ukształtowanie samoświadomości działającego Kościoła, prakseologiczne, w którym akcent owej naukowej refleksji leży na samej działalności Kościoła oraz formacji podmiotu tej działalności, wreszcie społeczno-polityczne, w którym chodzi o interpretację w świetle ewangelii i historycznej praktyki wyzwolenia, działalności duszpasterskiej, oraz sygnalizowania sposobów działania zmierzających do wyzwolenia człowieka (s. 98-99).

Metoda teologii pastoralnej jest postrzegana przez Autora *Wprowadzenia do teologii pastoralnej* jako trójetapowe postępowanie badawcze. Na pierwszym etapie, określanym jako eklezjologiczny i kryteriologiczny, następuje sformułowanie zasad istnienia i działania Kościoła na podstawie Objawienia i istoty Kościoła (s. 101). Na drugim etapie badawczym, nazwanym kairologicznym i socjologicznym, jest dokonywana analiza aktualnej sytuacji, w której Kościół wypełnia swoje posłannictwo. Jest to analiza teologiczno-historyczna i teologiczno-socjologiczna przeprowadzana metodami właściwymi tym dyscyplinom (s. 101-102). Na trzecim etapie, zwanym prakseologicznym i strategicznym, ustalone zostają dyrektywy jego działania w świecie obecnie i w przyszłości.

Na każdym etapie badawczym stosowane są różne metody robocze w ramach paradygmatu pastoralnego (s. 103-104). Konsekwencją tak ujętej metody postępowania badawczego w ramach teologii pastoralnej jest współpraca z innymi dyscyplinami teologicznymi i pozateologicznymi. O ile współpraca teologii pastoralnej z innymi naukami teologicznymi nie przedstawia większego problemu, o tyle odnoszenie do nauk pozateologicznych jest ujmowane różnie. Dlatego ks. Kamiński wskazuje konkretne miejsca współpracy teologii pastoralnej z psychologią religii, socjologią religii oraz innymi naukami humanistycznymi. Krótko są tu też opisane metody postępowania w tej współpracy.

Wydaje się, że siła książki ks. Kamińskiego leży w jej zwięzłości i przejrzystości ujęć. Jest to szczególnie cenne w sytuacji wspomnianych już szybkich przemian i zamieszania w świecie, do którego Kościół kieruje swoje posłannictwo. Pozwala bowiem wszystkim osobom zaangażowanym w duszpasterstwo łatwo i stosunkowo szybko wyrobić sobie zdanie na temat podstawowych reguł pastoralnego postępowania i skuteczne zaangażowanie w proces jednoczenia ludzi z Bogiem i między sobą.

Wprowadzenie do teologii pastoralnej jest napisane spokojnym, choć fachowym językiem. Znamionuje go odpowiedni dystans Autora wobec referowanej problematyki i krytyczne jej przedstawienie. Wszystko to sprawia, że czyta się ją przyjemnie i z zainteresowaniem.

Krystian Wojaczek